

Mirosława Czetyrba-Piszczako

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie

Przegląd literatury ukraińskiej w przekładach na język polski po 1989 roku

Przełomowe zmiany społeczne, które obserwujemy od ćwierćwiecza na Ukrainie, przyczyniły się do zainteresowania Polaków południowo-wschodnim sąsiadem. Dramatyczne wydarzenia na Majdanie kijowskim w 2014 roku potwierdziły rekordowy poziom sympatii Polaków do Ukraińców. Niestety, nie przekłada się to na znajomość literatury ukraińskiej w Polsce, co dowodzi, iż kraj ten ciągle postrzegany jest przez pryzmat polityki, a nie literatury i kultury. Współczesna pisarka ukraińska Oksana Zabuzko podkreśla, iż:

nie sposób poznać kraju inaczej niż przez literaturę (...). Tylko w ten sposób naprawdę wyczuwa się obcy kraj, tylko dzięki temu zanika wrażenie obcości (...). Kraj, który nie jest reprezentowany przez literaturę – w tłumaczeniach – nie istnieje w świadomości obcokrajowców [Wach 2012, online].

Bez wątpienia transformacje społeczne na Ukrainie, w okresie od końca listopada 2013, kiedy specjalne oddziały policji Berkut brutalnie spacyfikowały pokojową manifestację na kijowskim Majdanie, w czasie trwania ogólnoukraińskiej Rewolucji Godności oraz kolejnych latach, zmobilizowały literatów do przyjęcia roli ambasadatorów ukraińskiej kultury za granicą, zdynamizowały proces literacki oraz wywołały zainteresowanie tłumaczy i wydawnictw literaturą ukraińską.

Artykuł ma na celu przegląd ukraińskiego dziedzictwa literackiego spopularyzowanego na polskim rynku wydawniczym po roku 1989. Przeprowadzona kwerenda wykazała, iż oferta wydawnictw polskich w zakresie przekładu literatury ukraińskiej jest dosyć obszerna, ale jak trafnie konstatuje Zabuzko: „nie można mierzyć popularności literatury liczbą tłumaczeń” [Wach 2012, online]. Łukasz Saturczak podkreśla, że obecnie „drukują się przede wszystkim autorów doskonale wpisujących się w powszechny dyskurs o Ukrainie. Często są to stypendyści polskich programów, tłumacze naszej literatury, kontakt z nimi jest łatwiejszy niż z pisarzami apolitycznymi, zamkniętymi w swoim języku” [Saturczak 2012, online].

Bogumiła Berdychowska, kierowniczka Działu Programów Stypendialnych w Narodowym Centrum Kultury w Warszawie, zaznacza, że:

to dla literatury ukraińskiej najlepszy moment w całej powojennej historii. Wszystkie ciekawe publikacje młodego i średniego pokolenia są natychmiast tłumaczone. Niektórzy pisarze mają nawet więcej książek u nas niż w ojczyźnie – przykładem niech będzie Jurij Andruchowycz, którego zbiór esejów *Erz-herz-perz* ukazał się tylko w Polsce. Co ważne, znaczna część tych dzieł nie jest już finansowana z grantów, ale stanowi projekty biznesowe. Oznacza to, że warto inwestować w literaturę ukraińską [Olszewska 2016, online].

Zainteresowanie wydawnictw tematyką ukraińską pojawiło się wraz z proklamowaniem niepodległości Ukrainy w 1991 roku, a rozpowszechnienie literatury i jej szersza prezentacja nastąpiły po wydarzeniach Rewolucji Pomarańczowej (2004) oraz Euromajdanie (2014). Popularyzatorka literatury ukraińskiej w Polsce, Ola Hnatiuk, argumentowała, że w latach 90. rozpoczął się proces przybliżania czytelnikowi polskiemu Ukrainy, a literatura tego kraju pokazała swoje nowe, współczesne oblicze: dostatecznie odmienne, aby zainteresować, oraz dostatecznie rozpoznawalne, aby stać się zrozumiałą.

Szczyt popularności literatury ukraińskiej w Polsce przypada na rok 2005, wówczas to czasopisma „Twórczość”, „Lampa”, „Ha!Art” poświęciły całe numery tej literaturze. W tym samym roku Instytut Książki w Krakowie zorganizował festiwal pt. *Teraz Ukraina*, który objął zasięgiem 6 największych miast polskich i odbył się z udziałem ponad 10 ukraińskich twórców, takich jak Jurij Andruchowycz, Oksana Zabuzko, Mykoła Riabczuk, Taras Prochaško, Nazar Honczar, Natałka Śniadanko, Serhij Żadan, Hałyna Kruk, Ostap Sływyński, Lubko Deresz.

Już wcześniej, bo w roku 1995 i 1999, czasopismo „Literatura na Świecie” dedykowało w całości dwa numery współczesnej literaturze ukraińskiej, prezentując czytelnikowi polskojęzyczne przekłady utworów poetyckiej grupy BuBaBu, której wieczory autorskie na Ukrainie przeradzały się w wielkie imprezy przyciągające setki widzów. Poeta ukraiński Ostap Sływyński podkreślał:

o ile kilka lat temu wydania przekładów książek ukraińskich miały charakter raczej sporadyczny i odbywały się z inicjatywy małych niekomercyjnych wydawnictw, o tyle obecnie jest to proces dobrze zorganizowany z udziałem największych wydawnictw (...), a literatura ukraińska ma w Polsce swoje stabilne i dosyć liczne audytorium [Остан Сливинський 2009, online].

W interesującym mnie okresie przetłumaczono na język polski ponad 80 wydań, najbardziej aktywne pod tym względem były lata: 2005 (8 wydań) oraz 2007 i 2008 (po 9). W sumie przekłady pojawiały się w 37 polskich wydawnictwach. Najwięcej tłumaczeń literatury ukraińskiej zrealizowano w wydawnictwie „Czarne”. Ukazało się tutaj 7 książek J. Andruchowycza. Niektóre jego utwory, takie jak powieść

Moskowiada, napisana wspólnie z Andrzejem Stasiukiem, doczekały się drugiego wydania. W liczbie 10 tys. egzemplarzy wyszły powieści S. Żadana *Anarchy in UKR*, *Big Mac Depechmode* oraz *Hymn demokratycznej młodzieży*, natomiast w nakładem ponad 5-tysięcznym rozeszła się *Kolekcja namiętności, czyli przygody młodej Ukrainki* N. Śniadanko. Wydawnictwo „Czarne” rozpowszechniało także twórczość Sofii Andruchowycz, Ireny Karpy oraz Tarasa Prochaški. Popularyzacją literatury ukraińskiej, obok tego wydawnictwa, od lat zajmuje się „Prószyński i Spółka”, które zapoznało Polaków z twórczością Lubka Deresza i Ołeksandra Irwańca, oraz „W.A.B”, w którym wyszła bestsellerowa powieść O. Zabużko *Terenowe badania nad ukraińskim seksem*.

Najbardziej aktywnymi tłumaczkami prozy ukraińskiej okazały się Katarzyna Kotyńska oraz Ola Hnatiuk. Wśród tłumaczy poezji najbardziej znany jest Bohdan Zadura. Dużym nakładem cieszą się również tłumaczenia Michała Petryka, Lidii Stefanowskiej i Renaty Rusnak.

Dla współczesnej literatury ukraińskiej przełomowym momentem był rok 1986 i wybuch elektrowni jądrowej w Czarnobylu. Tamara Hundorowa podkreśla, iż „Czarnobyl wprowadza rzeczywistość ukraińską w kontekst globalnego postmodernistycznego świata XX wieku” [Гундорова 2005, 20]. Autorka dowodzi, że „Czarnobyl staje się symbolicznym wydarzeniem kulturalnym oraz apokaliptycznym tekstem [...]. Staje się okresem narodzenia nowej świadomości postmodernistycznej i nowej literatury ukraińskiej” [Гундорова 2005, 20]. Jednocześnie badaczka zdefiniowała kilka nurtów ukraińskiego postmodernizmu: karnawałowy (grupa Bu-Ba-Bu), „retoryczna apokalipsa” (Jurij Izdryk, Taras Prochaško), „metafizyczna apokalipsa” (Jewhen Paszkowski), feministyczny postmodernizm (Oksana Zabużko), „kijowska szkoła ironiczna” (Wołodymyr Dibrowa, Bohdan Żoładak), neoawangarda 1990 (Serhij Żadan, Andrij Bondar) [Гундорова 2005, 20].

W celu przeglądu dokonałam klasyfikacji twórców ukraińskich, obecnych na polskim rynku wydawniczym, i podzieliłam je na trzy grupy:

1. Pokolenie „szistdesiatnykiw” („шістдесятників”); ich debiuty literackie przypadają na lata 60., okres tzw. odwilży. Swoją twórczością podważyli kanon estetyki „realizmu socjalistycznego”. Najwybitniejsi przedstawiciele to Lina Kostenko, Wasyl Stus, Wasyl Symonenko, Iwan Dracz, Ihor Kałyneć, Wałerij Szewczuk.

2. Pokolenie „wisimdesiatnykiw” („вісімдесятників”); weszli do literatury w warunkach osłabionej cenzury. Pokolenie to wyróżniał brak zaangażowania społecznego oraz tendencja do ironicznego i melancholijnego podejścia do życia. Spośród wybitnych twórców tego nurtu polskiemu czytelnikowi przybliżano twórczość Jurija Andruchowicza, Wiktora Neboraka i Ołeksandra Irwancia, Oksany Zabużko.

3. Pokolenie „dewjadiesiątnykiw” („дев’ядесятників”) oraz debiutujących po roku 2000, dla których tzw. kultura wysoka przestała być kategorią idealną; są oni

całkowicie pochłonięci ciągłymi wędrówkami. W twórczości dominują pesymistyczno-apokaliptyczne motywy. Przedstawiciele tego nurtu to m.in. Andrij Bondar, Serhij Żadan, Jurij Izdryk, Natałka Śniadanko, Lubko Deresz, Andrij Lubka, Taras Prochaśko.

Przegląd prasy dowodzi, iż sami twórcy na bieżąco analizują i interpretują zmiany zachodzące w literaturze ukraińskiej. Andrij Lubka podkreśla, że obecnie na Ukrainie obok istniejących równocześnie dwóch rzeczywistości: współczesnej, nowoczesnej i postradzieckiej, sowieckiej funkcjonują także dwie literatury: współczesna, przez jednego z krytyków nazwana „suczukrlit”, która odzwierciedla nowoczesną mentalność Ukraińców i okazała się bezkonkurencyjna w walce o sympatię czytelnika, popularność i prawo reprezentowania ukraińskiej literatury za granicą i która odnosi większe sukcesy niż jej naród, oraz literatura wydawana przez członków Narodowego Związku Pisarzy Ukrainy, tworzona przez ikony ukraińskiej literatury radzieckiej [por. Lubka 2013, online].

Prezentację przekładów twórczości ukraińskiej na język polski rozpocznę od pokolenia tzw. „szistdesiatnykiw”, debiutującego w okresie protestów przeciwko polityce rusyfikacyjnej. Agnieszka Kornijenko zauważa:

elementy wspólne debiutom lat sześćdziesiątych to przeciwstawienie się gotowym i wyświechtanym „poetyckim kliszom”, podążanie w kierunku intelektualizmu, głębokiego namysłu nad rzeczywistością, w stronę słowa i rozwijania metafory, która miała wreszcie przestać być ilustracją idei i wydarzeń politycznych [Kornijenko 1998, 229].

Przedstawiciele nowej inteligencji ukraińskiej buntowali się przeciwko zastanym w sztuce konwencjom i schematom, opowiadali się za odrodzeniem języka i kultury ukraińskiej, rehabilitacją ofiar totalitaryzmu i przywróceniem literaturze przemilczanego dorobku rodzimych klasyków i przedstawicielei tzw. rozstrzelanego odrodzenia z lat 20. i 30. Świadomość tego pokolenia była mniej zatruta radzieckim ideologicznym monoteizmem oraz genetycznym strachem swoich poprzedników. W systemie wartości „szistdesiatnykiw” pojawiły się nietypowe dla radzieckiego kodeksu moralnego wartości, takie jak indywidualizm, kult wolności, autorefleksja, sceptycyzm. Nowe pokolenie pielęgnowało kult piękna, dążenie do czystej estetyki, nowości i przezwyciężenia prowincjonalności kultury ukraińskiej. Po krótkotrwałym okresie odwilży w stosunku do pokolenia „szistdesiatnykiw” nasilił się reżim polityczno-ideologiczny poprzez ograniczanie i zakaz publikowania utworów niepokornych pisarzy. W związku z represyjnymi działaniami władz nieunikniony stał się rozłam „szistdesiatnykiw” na dwa nurty – kolaborujący (oficjalny, np. Dmytro Pawłyczko, Iwan Dracz, Borys Olijnyk) i bezkompromisowy (nieoficjalny, np. Lina Kostenko, Wasyl Stus, Ihor Kałyneć, Iwan Swiłycznyj). „Wszyscy zarażeni byli «bakcyłem

oporu», choć nie wszyscy mieli tyle godności i siły, by tę chorobę pielęgnować», konstatuje Kornijenko [1998, 229]. Część z nich zgodziła się na współpracę z władzą, pisząc „oficjalne” wiersze, inni trafiali do łagrów za otwartą konfrontację z elitą panującą, a niektórzy zamilkli na wiele lat. W literaturze pokolenie „szistdesiatnykiw” określa się mianem „uduszonego odrodzenia”.

Przedstawiciel dysydenckiego nurtu „szistdesiatnykiw”, Wasyl Stus, bezkompromisowe i niezłomne podążanie wybraną drogą do wolności przypłacił 14 latami łagrów i przedwczesną śmiercią w wieku 47 lat. Prześladowany i więziony kontynuował swoją misję, walcząc poetyckim słowem o wolność Ukrainy, przekonując, że „losu się nie wybiera, lecz przyjmuje się go takim, jakim on jest, a jeżeli się go nie przyjmuje, to on przemocą nas wybiera” [Mokry, online].

Na emigracji literaturę ukraińską promowali literaci, którzy występowali po 1959 roku w Nowym Jorku jako „Grupa Nowojorska”. Na język polski tłumaczone były m.in. utwory Bohdana Rubczaka, Wiry Wowk oraz Emmy Andijewskiej – najwybitniejszej przedstawicielki nurtu modernistycznego we współczesnej ukraińskiej literaturze emigracyjnej. Czasopismo „Literatura na Świecie” [1995, nr 10] prezentowało sylwetkę twórczą B. Rubczaka, który w tekście *Ponieważ nie mamy czasu: najnowsza poezja ukraińska* zawarł swoje rozważania o stanie poezji ukraińskiej. W przytoczonej publikacji autor upowszechnił optymistyczne stwierdzenie, „że najlepsi z młodych ukraińskich poetów skutecznie przebudowują poezję radziecko-ukraińską” [Rubczak 1995, 217]. Nazywa ich poetami konstatacji, których „świat jest rozmyślnie ograniczony i osobisty, skrupulatnie odarty ze wszelkiej poetyczności z jednej strony, z drugiej zaś z wielkich politycznych czy historycznych tematów” [Rubczak 1995, 217]. W opinii Bohdana Rubczaka w obrębie nurtu antypoezji znaleźli się m.in. Wiktor Neborak i Oleksandr Irwanec.

Utwory wielu autorów pokolenia „szistdesiatnykiw” ukazywały się na Ukrainie nakładem wydawnictw podziemnych „Samwydawu”.

Wybuch elektrowni w Czarnobylu oraz rozpad Związku Radzieckiego przyczyniły się do kształtowania się głębokich procesów transformacyjnych w literaturze ukraińskiej i formowania nowej generacji twórców. Wydarzenia te zainicjowały „epokę rujnowania wszystkich możliwych tabu: światopoglądowych, stylistycznych eksperymentów i poszukiwania nowych poetyk oraz przejścia do nowej estetyki” [Nabytowicz 2004, 219].

Awangardowym zjawiskiem w literaturze ukraińskiej „epoki poczarnobylskiej” było poetyckie ugrupowanie Bu-Ba-Bu (Бу-Ба-Бу) (nazwa utworzona od triady burleska – bałagan – bufonada (бурлеск – балаган – буфонада) zaproponowanej przez J. Andruchowycza, a skonstruowanej przez W. Neboraka), którego działalność zainicjowali w 1987 roku literaci J. Andruchowycz – patriarcha, W. Nieborak

– prokurator oraz O. Irwaneć – podskarbi. W latach 90. na wzór Bu-Ba-Bu utworzono na Ukrainie liczne tego typu ugrupowania literackie, np. „Łu-Ho-Sad” (Лу-Хо-Сад), „Propała Hramota” (Пропала Грамота). Dokonując charakterystyki literatów pokolenia lat 80–90., Wira Agijewa podkreśla:

(...) retorykę patriotyczną szistdesiatników zaczęto odbierać jako anarchiczną (...) pisarz utracił rolę wodza i proroka, a przedstawiciele generacji lat 80–90. oskarżali szistdesiatników o nieszczerść i konformizm, a ich poetykę potraktowali bardziej jako narodnicką i „społecznikowską” niż nowoczesną [Agiejewa 2005, 155].

J. Andruchowycz to najbardziej rozpoznawalny w Polsce twórca ukraiński, jak już wspomniano, założyciel lwowskiej grupy poetyckiej Bu-Ba-Bu i jednocześnie duchowy przywódca zjawiska artystyczno-kulturowego, które sformowało się na początku lat 90. pod nazwą „fenomen stanisławowski”. Stowarzyszenie skupiało młodych ukraińskich twórców miasta Iwano-Frankowska (dawniej Stanisławowa), których połączyły wspólne miejsce zamieszkania oraz zbliżone założenia estetyczne i podobna koncepcja Ukrainy. Do grona pisarzy tzw. fenomenu stanisławowskiego, obok J. Andruchowicza, zaliczany jest także J. Izdryk. Za czołowego przedstawiciela „fenomenu stanisławowskiego” uznaje się T. Prochaškę. Jego twórczość uważana jest za najbardziej interesujące zjawisko kultury ukraińskiej ostatniego dziesięciolecia. T. Prochaško to autor wielu książek porównywanych do światowej klasyki, laureat Nagrody Literackiej im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego w roku 2011, a także twórca, któremu wielu z ukraińskich pisarzy prorokuje Nagrodę Nobla.

Obecnie na polskim rynku wydawniczym dominuje współczesna literatura ukraińska, popularność zdobywają młodzi autorzy debiutujący w latach 90., w niepodległej Ukrainie. Spośród nich szczególnym zainteresowaniem wydawnictw cieszą się utwory pisarki N. Śniadanko. W 2006 roku była ona stypendystką: Polskiego Instytutu Książki w Krakowie oraz Homines Urbani krakowskiej Willi Decjusza. Od 2010 roku, razem z J. Izdrykiem, wchodzi w skład ukraińskiej redakcji trójjęzycznego międzynarodowego magazynu literackiego „Radar”, wydawanego po polsku, ukraińsku i niemiecku. W roku 2011 N. Śniadanko została laureatką Nagrody Literackiej im. Josepha Conrada-Korzeniowskiego. Nagroda przyznawana jest młodym ukraińskim literatom „za konsekwencję w twórczości literackiej, innowacyjność formy, łamanie stereotypów oraz uniwersalizm przesłania” [Kowalska 2011, online].

Przeprowadzona kwerenda dowodzi, iż polskie wydawnictwa nie tracą zainteresowania utworami ukraińskich klasyków. W ciągu ostatniego dziesięciolecia pojawiły się przekłady poezji Iwana Franki, Iwana Kotlarewskiego, Tarasa Szewczenki, Łesi Ukrainki, czyli Larysy Kosacz-Kwitky. Na uwagę zasługują dwa rozpowszechnione polskojęzyczne wydania *Kobziarza* (2008, 2012) (*Кобзар*) Tarasa Szewczenki

w tłumaczeniu Piotra Kuprysia. Tak obszerny tom przekładów utworów T. Szewczenki na język polski ukazał się ostatnio w roku 1936. P. Kupryś był autorem tłumaczenia *Eneidy* (*Енеїда*) I. Kotlarewskiego, które pojawiło się w roku 2008. Czytelnikowi polskiemu prezentowano także poezję Łesi Ukrainki: *Pieśń lasu* (1989) (*Лісова пісня*), *Contra spem spero* (2003), *Siedem strun* (2008) (*Сім струн*), oraz bajki Iwana Franki w przekładzie Mikołaja Durkiewicza pt. *Kiedy zwierzęta umiały mówić. Bajki o zwierzętach* (1990) (*Коли ще звірі говорили: Казки про тварин*) i poemat *Mojżesz* (1993) (*Моїсей*) w tłumaczeniu Jerzego Litwiniuka.

W artykule zaprezentowałam dorobek literacki najpopularniejszych twórców ukraińskich lat 60., 80., i 90. oraz przedstawicieli najmłodszej generacji, których utwory ukazały się w przekładzie na język polski. W niniejszym tekście nie uwzględniłam tłumaczeń grupy literatów pogranicza zaliczanych do przedstawicieli mniejszości ukraińskiej w Polsce.

Przeprowadzony przegląd wskazuje, iż tłumacze i wydawcy polscy coraz częściej zajmują się twórczością reprezentantów współczesnej literatury ukraińskiej, z których nazwiskami związane jest odrodzenie literatury ukraińskiej. Autorzy ujęci w niniejszym przeglądzie cieszą się uznaniem zarówno na Ukrainie, jak i poza granicą tego państwa. Nie zmienia to jednak faktu, że mimo zainteresowania tłumaczy i wydawnictw ukraińską spuścizną literacką jest ona wciąż mało znana polskiemu czytelnikowi.

Pokolenie „szistdesiatnykiw” („шістдесятників”)

Andijewska Emma

„Zustriczi” (1990, nr 1) – powieści *Dżałapita* (*Джаланіта*), *Labirynt* (*Лабіринт*), tłum. Roman Kryk.

„Akcent” (1997, nr 3) – dziewięć wierszy z cyklu *Martwe natury* (*Натюрморту*), tłum. Bohdan Zadura.

„Dekada Literacka” (1998, nr 10) *Bajka o wędrowcu* (*Казка про мандрівника*), tłum. Katarzyna Kotyńska.

(2010) *Zespoły architektoniczne* (*Архітектурні ансамблі*), tłum. Tadeusz Karabowicz. Lublin: Studio Format.

Hołoborod’ko Wasyl

„Tygodnik Literacki” (1990, nr 9), „Zustriczi” („Зустрічі”) (1991, nr 1), „Więź” (1991, nr 11), „Tygodnik Powszechny” (1994, nr 32).

(1995) *Ikar na motylích skrzydłach* (*Ікар на метеликових крилах*), tłum. Ola Hnatiuk, Agnieszka Kornijenko, Bazyli Nazaruk, Lidia Stefanowska, Wiktor Woroszyński.

Iwanyczuk Roman

(1993) *Orda* (*Орда*), tłum. Jerzy Litwiniuk. Warszawa: Burchard & Tyrsa.

Kałyneć Ihor

„Zustrzichi” (1990, nr 3–4 – 9 wierszy), „Kresy” (1991, nr 7; 1994 nr 19: wiersze z cyklu *Podsumowując milczenie (Підсумовуючи мовчання)* i *Zaściankowe groteski (Загумінкові гротески)*); „Więź” (1996, nr 10 – 10 wierszy z cyklu *Lament nad jeszcze jedną drogą krzyżową (Тренос над ще однією хресною дорогою)*).

(1995) *Podsumowując milczenie (Підсумовуючи мовчання)*, tłum. Ola Hnatiuk, Jerzy Litwiniuk, Florian Nieuważny, Renata Rusnak. Warszawa: Tyrsa.

(1999) *Karpat lub księga z Poselja. Zima 1980 – wiosna 1981 (1999) (Карпат, або Посельська книжка (1980–1981))*, tłum. Tadeusz Karabowicz. Warszawa: Tyrsa.

Kostenko Lina

„Literatura na Świecie” (1993, nr 10; 1999, nr 2/3), „Tygiel” (1999, nr 1/3), „Przegląd Polski” (1993, nr 23), „Przekrój” (1993, nr 19), „Kresy” (1990, nr 2/3), „Więź” (1990, nr 2/3), „Że” (1990, nr 9/10) – wiersze z cyklu *Czarny sen wieków (Чорний сон віків)*, *Gdzieś tam planety (Деся там планети)*, *Reżymy, hunty i pretorie (Режими, хунти і преторії)*; „Dekada Literacka” (1991, nr 32), „Literatura Radziecka” (1989, nr 3), „Metafora” (1989, nr 31/32) oraz „Pismo Literacko-Artystyczne” (1989, nr 11/12).

(1990) *Wiersze (Вірші)*, tłum. Leszek Engelking, Józef Waczków, Wiktor Woroszyński, Aleksander Ziemny. Warszawa: Iskry.

(1997) *I dzień, i noc, i tgnienie (І день, і ніч, і мить, і вічність...)*, tłum. Andrzej Nowak. Warszawa: Oficyna Literacka. Oba tomiki zawierają równoległy tekst ukraiński i polski.

Pawlyczko Dmytro

„Pismo Literacko-Artystyczne” (1989, nr 11/12), „Że” (1990, nr 9/10), „Kresy” (1992, nr 9–10), „Między Sąsiadami” (1999, nr 9), „Fraza” (2002, nr 35–36), „Akcent” (2005, nr 1), „Twórczość” (2005, nr 12).

(1989) *Tajemnica twojej twarzy (Таємниця твого обличчя)*, tłum. Bohdan Zadura. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie.

(2000) *Naparstek. Poezje (Наперсток. Поезії)*, tłum. Bohdan Zadura. Koszalin: Wydawnictwo Uczelniane Bałtyckiej Wyższej Szkoły Humanistycznej.

(2001) *Kijów w maju (Київ у травні)* z równoległą wersją w języku ukraińskim, polskim i niemieckim, tłum. Bohdan Zadura. Koszalin: Wydawnictwo Intro-Druk.

Stus Wasyl

„Więź” (1991, nr 11–12), „Kultura Niezależna” (1991, nr 66), „Dekada Literacka” (1992, nr 37), „NaGłos” (1993, nr 11), „Kresy” (1993, nr 13), „Arkuszy” (1995, nr 12).

(1996) *Poezja Wasyla Stusa*, tłum. Agnieszka Korniejenko, Jerzy Litwiniuk, Bazyl Nazaruk, Wiktor Woroszyński. Kraków: Universitas.

Szewczuk Walerij

(1989) *Dom na wzgórzu (Дім на горі)*, tłum. Jerzy Litwiniuk. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy.

(1989) *Wieczór świętej jesieni (Вечір святої осені)*, tłum. Elżbieta Raczyńska-Mraczek. Lublin: Wydawnictwo Lubelskie.

(2000) *Oko otchłani (Око Прірви)*, tłum. Jerzy Litwiniuk. Warszawa Tyrsa.

Fragmenty powieści *Oko otchłani* pojawiły się wcześniej w czasopiśmie „Gazeta. Magazyn” (nr 37) oraz w „Literaturze na Świecie” (1999, nr 4), natomiast opowiadanie *Jak z brata Semena*

wypędzano diabła, które stanowi fragment powieści *Na polu pokory* (*На полі смиренному*) promował „Tygodnik Literacki” (1990, nr 9).

Wovk Wira (Wira Selianska)

(2003) *Miłosne listy księżnej Weroniki* (*Любовні листи княжни Вероніки до кардинала Джованні Баттісті*), tłum. Tadeusz Karabowicz. Lublin–Hohla–Białystok: Wydawnictwo Prymat.

(2013) *Śmieszny święty*, tłum. Tadeusz Karabowicz. Lublin: Wydawnictwo „Ukraińskiego Zaułka Literackiego”, Wydawnictwo Episteme.

(2014) *Kobięce maski* (*Жіночі маски*), tłum. Tadeusz Karabowicz. Kraków: Wydawnictwo Episteme.

Pokolenie „wisimdesiatnykiw” („вісімдесятників”)

Andruchowycz Jurij

„Opcje” (1993, nr 1), „Biuletyn Literacki” (1993, nr 2; 1994, nr 6–7), „Literatura na Świecie” (1995, nr 10), „Czas Kultury” (1996, nr 2).

Fragmenty prozatorskich utworów: „Gazeta Wyborcza” (1994, nr 128): esej pt. *Erz-herz-perz* (*Ерц-герц-перц*); *Moscoviada* (*Московіада*) „Gazeta Wyborcza” (1999, nr 4), „Literatura na Świecie” (1999, nr 4), „Czas Kultury” (1995, nr 1); *Perwersja* (*Перверсія*) „Ex Libris” (1996) nr spec. z VII, „Konteksty” (1996, nr 3–4), „Kresy” (1996, nr 25), „Czas Kultury” (1997, nr 5–6); *Rekreacje* (*Рекреації*) „Kresy” (1994 nr 19); *Opowiadania żołnierskie* (*Зліва, де серце*) „Zustriczi” (*Зустрічі*) (1990, nr 3–4); *Samuel z Niemirowa, watażka doskonały* (*Самійло з Немирова, прекрасний розбишака*) „Literatura na Świecie” (1995, nr 10); *Wampir* „Dekada Literacka” (1998, nr 10); *Monachium, 1992* (*Мюнхен, 1992*) „Radar” (2010, nr 2). (1994, 1996, wydanie III, poprawione: Izabelin 2005) *Rekreacje* (*Рекреації*), tłum. Ola Hnatiuk, Warszawa: Świat Literacki.

(1996) *Erz-herz-perc. Eseje* (*Ерц-герц-перц*), tłum. Przemysław Tomanek. Warszawa: Świat Literacki.

(2000, 2001) *Moja Europa. Dwa eseje o Europie zwanej Środkową* (współautor Andrij Stasiuk) (*Моя Європа: два есеї про найдивнішу частину світу*), tłum. Lidia Stefanowska. Wołowiec: Czarne.

(2000, 2004, 2015) *Moscoviada. Powieść grozy* (*Московіада. Повість жахів*), tłum. Przemysław Tomanek. Wołowiec: Czarne.

(2002) *Ostatnie terytorium. Eseje o Ukrainie* (*Моя остання територія*), tłum. Katarzyna Kotyńska, Lidia Stefanowska. Wołowiec: Czarne.

(2003) *Perwersja* (*Перверсія*), tłum. Renata Rusnak. Wołowiec: Czarne.

(2005) *Dwanaście kręgów* (*Дванадцять обручів*), tłum. Katarzyna Kotyńska. Wołowiec: Czarne.

(2005, 2007) *Piosenki dla martwego koguta* (*Пісні для мертвого півня*), tłum. Bohdan Zadura. Wrocław: Biuro Literackie.

(2006) *Diabeł tkwi w serze* (*Диявол ховається в серці*), tłum. Katarzyna Kotyńska, Ola Hnatiuk, Renata Rusnak. Wołowiec: Czarne.

(2007) *Egzotyczne ptaki i rośliny. Wiersze z lat 1980–1993* (*Екзотичні птахи і рослини*), tłum. Jacek Podsiadło. Wrocław: Biuro Literackie.

(2008) *Tajemnica. Zamiast powieści* (Тємниця. Замість роману), tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.

(2014) *Leksykon miast intymnych. Swobodny podręcznik do geopoetyki i kosmopolityki* (Лексикон інтимних міст), tłum. Katarzyna Kotyńska. Wołowiec: Czarne.

Biłocerkiweć Natalka

„Frazy” (2002, nr 1–2; 35–36).

(2009) *Róża i nóż*, tłum. Bohdan Zadura. Rzeszów: Wydawnictwo Frazza.

Brusłynowski Jewhen

„Literatura na Świecie” (1999, nr 4); „Fraza” (2002, nr 35–36) – *Kalendarz 1996* (Бруслинський календар); „Przystań” (2004, nr 30).

Irwanec Oleksandr

„Literatura na Świecie” (1995, nr 10) – 25 wierszy, tłum. Bohdan Zadura: „Akcent” (1997, nr 3) – 5 wierszy; „Czas Kultury” (1997, nr 5–6); *Życie* (2000 nr 256); „Twórczość” (2005, nr 12) *Play the game*, „Pociąg 76”. (2008) *Dzień zwycięstwa*.

(2001) *Recording i inne utwory*, tłum. Przemysław Tomanek. Kraków: Księgarnia Akademicka. (2008) *Riwne. Rowno* (Рівне/Ровно), tłum. Natalia Bryżko-Zapór. Warszawa: Prószyński i Spółka.

(2013) *Choroba Libenkrafta. Ponura powieść* (Хвороба Ліберкрафта), tłum. Natalia Bryżko-Zapór. Wrocław: Biuro Literackie.

Neborak Wiktor

„Literatura na Świecie” (1995, nr 10) – 5 wierszy, opowiadanie *Flaszkocmoktacz* (*Woda*) (*Пляш-космоктач. Вода*); „Tygodnik Literacki” (1991, nr 22–23); „Dekada Literacka” (1992, nr 10); „Czas Kultury” (1994, nr 5–6); „Więź” (1996, nr 10); „Akcent” (1997, nr 3); „Tygiel Kultury” (1999, nr 1–3); „Czas Kultury” (1994, nr 5–6; 1995, nr 1) oraz „Twórczość” (2005, nr 12) – *Wprowadzenie do Ви-Ва-Ви* (Введення у Ви-Ва-Ви).

Riabczuk Mykoła

(2003) *Od Małorosji do Ukrainy* (Від Малоросії до України), tłum. Ola Hnatiuk, Katarzyna Kotyńska. Kraków: Wydawnictwo Universitas.

(2003) *Dwie Ukrainy* (Дві України: реальні межі, віртуальні ігри), tłum. Katarzyna Kotyńska, Wojciech Stanisławski i inni. Wrocław: Wydawnictwo KEW.

(2015) *Ukraina. Syndrom postkolonialny* (Постколоніальний синдром), tłum. Wrocław: Wydawnictwo KEW.

Zabużko Oksana

„Biuletyn Literacki” (1993, nr 2; 1994, nr 6–7). Wiersz *Tak Ciebie kochałam* (*A все-таки я Вас любила*); „Pobocza” (2008, nr 1).

(2003, 2008) *Badania terenowe nad ukraińskim seksem* (Польові дослідження з українського сексу), tłum. Katarzyna Kotyńska. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.

(2007) *Siostró, siostró* (Сестро, сестро), tłum. Katarzyna Kotyńska, Dawid Mońko. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B.

(2013) *Muzeum porzucenych sekretów* (Музей покинутих секретів), tłum. Katarzyna Kotyńska. Warszawa: Wydawnictwo W.A.B. Powieść została uhonorowana Nagrodą Literacką Europy Środkowej „Angelus”.

Pokolenie „dewjadesiatnykiw” („деві́десятників”) oraz debiuty po 2000 roku**Andruchowycz Sofija**

(2007) *Kobiety ich ciężczyzn* (Жінки їхніх чоловіків), tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.

(2009) *Siomga* (Сьомга), tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.

(2016) *Felix Austria* (Фелікс Австрія), tłum. Katarzyna Kotyńska. Wołowiec: Czarne.

Bondar Andrij

„Twórczość” (2005, nr 12) *Krespo* (Кресно), tłum. Bohdan Zadura.

(2005) *Jogging*, tłum. Adam Wiedemann, Bohdan Zadura. Nowa Ruda: Wydawnictwo Mamiko.

(2011) *Historie ważne i nieważne*, tłum. Bohdan Zadura. Wrocław: Biuro Literackie.

Deresz Lubko

(2005) *Kult* (Культ), tłum. Anna Łazar, Justyna Marciniak. Warszawa: Prószyński i Spółka.

(2005) *Arche. Monolog, który wciąż jeszcze trwa* (Архе), tłum. Katarzyna Kotyńska. Warszawa: Prószyński i Spółka.

Izdryk Jurij

„Gazeta. Magazyn” (1996, nr 11) – esej *Introdukcja* (Пояснення інтродукція); „Literatura na Świecie” (1995, nr 10) – fragment powieści *Wyspa Krk* (Півострів КРК), esej – *Stanisławów: tęsknota za tym, co nieprawdziwe* (Станіслав: туга за несправжнім); „Czas Kultury” (1998, nr 1) – esej *Ja też lubię tanie uciechy, psia krew*; *Literatura na Świecie*” (1999, nr 4) *Podwójny Leon* (Подвійний Леон); „Literatura na Świecie” (2004, nr 5–6) – „Ha! Art.” (2005, nr 20)

„Anatomia Marlen. Arktyczne sny (Анатомія Мерлен. Арктичні сни); „Pobocza” (2008, nr 4).

(1998) *Wozzeck* (Воццек), tłum. Ola Hnatiuk i Lidia Stefanowska. Warszawa: Wydawnictwo Tyrsa.

Karpa Irena

„Akcent” (2006, nr 4).

(2006) *Freud by płakał* (Фройд би плакав), tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.

Lubka Andrij

„Akcent” (2008, nr 4), „Pobocza” (2009, nr 2).

(2013) *Killer* (Кілер. Збірка історій), tłum. Bohdan Zadura. Wrocław: Biuro Literackie.

(2016) *Karbid* (Карбід), tłum. Bohdan Zadura. Lublin: Warsztaty Kultury w Lublinie.

Machno Wasyl

„Fraza” (2002, nr 35–36); „Akcent” (2015, nr 4) *Listy i powietrze. Opowiadania pograniczne*.

(2003) *Wędrowcy*, tłum. Andrzej Nowak, Renata Rusnak, Bohdan Zadura. Poznań: Wydawnictwo Bonami.

(2005) *34 wiersze o Nowym Jorku i nie tylko* (34 вірші про Нью-Йорк і дещо інше), tłum. Bohdan Zadura. Wrocław: Biuro Literackie.

(2011) *Nitka* (Нитка), tłum. Bohdan Zadura. Sejny: Wydawnictwo Pogranicze.

(2012) *Dubno, koło Leżajaska. Wiersze i eseje*, tłum. Bohdan Zadura. Leżajsk: Stowarzyszenie Rozwoju Wsi Dębno i Miejskie Centrum Kultury w Leżajsku.

(2015) *Listy i powietrze. Opowiadania pograniczne*, tłum. Bohdan Zadura. Lublin: Wschodnia Fundacja Kultury „Akcent”.

(2016) *Express „Venezia”*, tłum. Bohdan Zadura. Mikołów: Instytut Mikołowski.

Matijas Dzwinka

„Radar” i „Pociąg 76” (wydania internetowe).

(2014) *Powieści o ojczyźnie (Роман про батьківщину)*, tłum. Bohdan Zadura. Wrocław: Biuro Literackie.

Matios Maria

(2006) *Nacja (Нація)*, tłum. Anna Korzeniowska-Bihuń. Rzeszów: Podkarpacki Instytut Książki i Marketingu.

(2010) *Słodka Darusia (Солодка Даруся)*, tłum. Anna Korzeniowska-Bihun. Warszawa: Wydawnictwo Andrzej Bihun.

Prochaśko Taras

(2001) *Inne dni Anny (Інші дні Анни)*, tłum. Renata Rusnak, Lidia Stefanowska. Wołowiec: Czarne.

(2005) *Niezwykli (Непрости)*, tłum. Renata Rusnak. Wołowiec: Czarne.

(2006) *Ukraina (Атлас автомобільних доріг України)*, współautor: Serhij Żadan, tłum. Renata Rusnak. Kraków: Wydawnictwo Nemrod.

(2007) *Z tego tożna zrobić kilka opowieści (З цього можна зробити кілька оповідань)*, tłum. Renata Rusnak. Wołowiec: Czarne.

(2007) *Spalone lato (Спалене літо)*, tłum. Renata Rusnak. Kraków: Wydawnictwo Nemrod.

(2014) *W gazetach tego nie napiszą (У газетах цього не напишуть)*, tłum. Renata Rusnak. Wołowiec: Czarne.

Słapczuk Wasyl

(2012) *Kobieta ze śniegu (Жінка зі снігу)*, tłum. Iwona Wasilewska, Wojciech Pestka. Lublin: Wydawnictwo Polihymnia.

Śniadanko Natałka

(2004) *Kolekcja pamiętności, czyli przygody młodej Ukrainki (Колекція пристрастей, або пригоди молодої українки)*, tłum. Katarzyna Kotyńska, Renata Rusnak. Wołowiec: Czarne.

(2008) *Ahatanhel (Синдром стерильності)*, tłum. Renata Rusnak. Wołowiec: Czarne.

(2014) *Lubczyk na roddaszu (Комашина марзанка)*, tłum. Ksenia Kaniewska. Wrocław: Biuro Literackie.

Wynnyczuk Jurij

(2001, 2008) *Knajry Lwowa (Кнайпи Львова)*, tłum. Viktoriya Yurchenko, Sebastian Delura. Warszawa: Wydawnictwo REA.

Żadan Serhij

„Pociąg 76” (2008); „Twórczość” (2005, nr 12); „Radar” (2010, nr 1) *Czas, kiedy zatrzymuje się słońce (Час, коли сонце зупиняється)*; „Akcent” (2006, nr 2).

(2005) *Historia kultury początku stulecia (Історія культури початку століття)*, tłum. Bohdan Zadura.

Etiopia (Ефіопія). Wrocław: Biuro Literackie.

(2005) *Big Mac (Біз Мак)*, tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.

(2006) *Depeche Mode (Депеш Мод)*, tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.

(2007) *Anarchy in the UKR*, tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.

- (2008) *Hymn demokratycznej młodzieży (Гімн демократичної молоді)*, tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.
- (2009) *Odsetek samobójstw wśród klaunów (Відсоток самогубств серед клоунів)*, współautor Jacek Dziaczkowski. Warszawa–Berlin: Wydawnictwo: Fototapeta.
- (2013) *Woroszyłowgrad (Ворошиловград)*, tłum. Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.
- (2014) *Mezopotamia (Месопотамія)*, tłum. Adam Pomorski, Michał Petryk. Wołowiec: Czarne.

Antologie

- (1990) *Powroty nieobecnych: Lina Kostenko* – wybór i oprac. Bazyli Nazaruk i Mirosław Czech. Nakł. Miejskiego Centrum Kultury.
- (1991) *Czarnobylski autograf. Antologia współczesnej poezji ukraińskiej*, oprac. Waldemar Smaszcz, Stanisław Srokowski. Białystok: Wojewódzki Ośrodek Animacji Kultury.
- (1991) *Ukraińskie wiersze miłosne. Wybór liryki współczesnej*, oprac. Stanisław Srokowski. Warszawa: Oficyna Wydawnicza Volumen.
- (1994) *Rybo – wino – kur. Antologia literatury ukraińskiej ostatnich dwudziestu lat*, red. Ola Hnatiuk. Warszawa: Świat Literacki.
- (1995) *Moje cztery światy*, tłum. Zygmunt Józef Rybak.
- (1998) *Po tamtej stronie deszczu. Poezja ukraińska*, oprac. i tłum. Tadeusz Karabowicz. Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej.
- (2005) *Pomarańczowa poezja*, wyb. Jakub Herold. Bydgoszcz: Instytut Wydawniczy Świadecko.
- (2005, 2007) *Wiersze zawsze są wolne. Przekłady z poezji ukraińskiej*, tłum. Bohdan Zadura. Wrocław: Biuro Literackie.
- (2008) *Ludzie miasta. Literatura Białorusi, Niemiec, Polski i Ukrainy. Antologia tekstów*, red. Piotr Marecki, Renata Serednicka, Igor Stokfiszewski. Kraków: Wydawnictwo HA!ART.
- (2011) *Cząstki pomarańczy. Nowa poezja ukraińska (Дольки помаранч. Нова українська поезія)* – dwujęzyczna polsko-ukraińska antologia, oprac. i tłum. Aneta Kamińska. Kraków: Wydawnictwo HA!ART.
- (2012) *30 wierszy zza granicy. Młoda poezja ukraińska*, wyb. i tłum. Aneta Kamińska. Rzeszów: Podkarpacki Instytut Książki i Marketingu.
- (2012) *Dryblując przez granice. Polsko-ukraińskie Euro 2012*, red. Monika Sznajderman, Serhij Żadan. Wołowiec: Czarne.
- (2015) Aneta Kamińska. *Wschód – Zachód. Wiersze z Ukrainy i dla Ukrainy*. Warszawa: Pobocza Peryferii.
- (2016) *Listy z Ukrainy. Antologia poezji. Листу з України. Поетична антологія*. Warszawa: Wydawnictwo Rada Artystyczna „Dialog”.

Bibliografia

- Agiejewa Wira. 2005. *Między autentyzmem a imitacją*. W: *Literatury słowiańskie po roku 1989. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy*. T. 1: *Transformacja*. Red. Janaszek-Ivaničkova H. Warszawa: Dom Wydawniczy Elipsa: 155–170.
- Gundorova Tamara. 2005. *Післячорнобильська бібліотека: Українсь'кij літературний постмодерн*. Київ: Критика [Гундорова Тамара. 2005. *Післячорнобильська бібліотека: Український літературний постмодерн*. Київ: Критика].

- Kornijenko Agnieszka. 1998. *Ukraiński modernizm*. Kraków: Universitas.
- Kowalska Anna. 2011. *Natalka Śniadanko laureatką nagrody literackiej im. Conrada*. (online) <http://culture.pl/pl/artykul/natalka-sniadanko-laureatka-nagrody-literackiej-im-conrada> (dostęp 19.08.2017).
- Literatura jest potrzebna – jak jedzenie czy kochanie się. Wywiad z Tarasem Prochaśko*. (online) <http://www.pociag76.pl/img/okladki/spec1b.pdf> (dostęp 2.03.2014).
- Lubka Andrij. 2013. *Ukraińska literatura współczesna*. (online) <http://portliteracki.pl/przystan/teksty/ukrainska-literatura-wspolczesna> (dostęp 12.08.2017).
- Mokry Włodzimierz. *Wasyła Stusa droga do niepodległej Ukrainy*. (online) http://www.nestor.cracow.pl/Wydawnictwo/kzu_1_2/25_mokry_stus.htm (dostęp 30.03.2014).
- Nabytowycz Ihor. 2005. *Łamanie tabu: przestrzeń subkulturowa w ukraińskiej prozie postmodernistycznej*. W: *Literatury słowiańskie po roku 1989. Nowe zjawiska, tendencje, perspektywy*. T. 4: *Mniejszości*. Red. Dąbrowski M. Warszawa: Kolor Plus: 218–230.
- Olszewska Małgorzata. 2016. *Najlepszy moment w historii*. (online) <http://e-radar.pl/pl/magazyn/09-2014/najlepszy,moment,w,historii,2.html> (dostęp 12.08.2017).
- Rubczak Bohdan. 1995. *Ponieważ nie mamy czasu: najnowsza poezja ukraińska*. „Literatura na Świecie” nr 10: 192–217.
- Saturczak Łukasz. *UKRAINA 2012: Niczego o nas nie ma w konstytucji*. (online) <http://www.dwutygodnik.com/artykul/3621-ukraina-2012-niczego-o-nas-nie-ma-w-konstytucji.html> (dostęp 2.04.2014).
- Slivins'kij Ostaп. 2009. *Pol's'ka situaciã narazi ê unikal'noù*. (online) <http://litakcent.com/2009/05/14/ostap-slyvynskij-polska-sytuacja-narazi-je-unikalnoju/> (dostęp 17.06.2015) [Сливинський Остап. 2009. *Польська ситуація наразі є унікальною*. (online) <http://litakcent.com/2009/05/14/ostap-slyvynskij-polska-sytuacja-narazi-je-unikalnoju/> (дostęp 17.06.2015)].
- Wach Jarosław. 2012. *Jeśli chodzi o lirykę ukraińską – wszystkie drogi prowadzą do Lublina. Czytanie Ukrainy w Akcencie – Noc kultury 2012*. „Akcent” nr 3. (online) <http://www.akcentpismo.pl/pliki/nr3.12/wach.html> (dostęp 3.04.2014).

Summary

A review of Ukrainian literature translated into Polish after 1989

The article aims at presenting an outline of the Ukrainian literature that has been popularised on the Polish publishing market after 1989. The transformation taking place in Ukraine encouraged Poles' interest in their south-eastern neighbour. This popularity is not yet reflected in their acquaintance with Ukrainian literature published in Poland. This shows that Ukraine is still perceived through a political rather than literary or cultural perspective. The undertaken analysis revealed that the range of Ukrainian literature in translation offered by Polish publishing houses is not, however, as modest as it might be expected judging by its little popularity.

Key words: Polish translation, Polish publishing, Ukrainian literature in translation

Kontakt z Autorką:
zbp58@interia.pl